

UMUMTA'LIM MAKTABLARI MUSIQA DARSLARIDA MUSIQA SAVODXONLIGI

Shaxobiddinova Azizaxon Shavkatjon qizi ¹

¹ Andijon davlat pedagogika instituti 2 bosqich talabasi

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 22.06.2025

Revised: 23.06.2025

Accepted: 24.06.2025

KALIT SO'ZLAR:

musiqa savodi, notaga qarab kuylash, garmonik eshitish, qo'shiq aytish, musiqa san'ati.

ushbu maqola musiqa savodini musiqaga, uning ifoda vositalariga ongli munosabatni tarbiyalashi, musiqaning mazmunini tushinib olishga yordam berishi ma'lumoti yoritilgan. Eng muhimi esa, notaga qarab kuylash va qo'shiq aytish malakalarini hosil qilish, garmonik eshitish qobiliyatini o'stirishga ta'sir ko'rsatish, xor ovozlari aniq talaffuz etishga va xor bilan ijro etish sifatini oshirishga eshitishga qulaylik tug'dirish yo'li bilan sinfda qo'shiqlar o'rganishni osonlashtirishi xaqida.

KIRISH. San'at kishilarga faqatgina ma'naviy ozuqa beribgina qolmasdan, jismoniy kamolotga erishuvda ham muhim o'rin o'ynaydi. Musiqa san'atining axloqiy-estetik tarbiyadagi rolini to'g'ri his etib, uning yosh avlodni tarbiyalashdagi ahamiyatini aslo unutmaslik zarur. Musiqiy go'zallik insonning ma'naviy qiyofasi shakllanishida muhim omildir.

Musiqa go'zallikka intilish, estetik ehtiyoj tug'ma xislat emas. U insonda mehnat va atrof-tevarakdagi olamni ta'sirida paydo bo'lgan. Tashqi olamni o'zgartirish bilan insonning o'zi ham o'zgarib bordi, bunda faqat u jismoniy jihatdangina taraqqiy qilib qolmay, balki ma'naviy jihatdan ham taraqqiy etdi.

Insonning ma'naviy qobiliyati va avvalo, estetik hissi asta-sekin taraqqiy etib, tarbiyalanib bordi. Musiqa san'ati hayotni bilish va odamlarni tarbiyalashning qudratli vositasidir. Ammo uning bilish va tarbiyalashdagi xizmat darajasi kishiga estetik, badiiy jihatdan ta'sir etish kuchiga bog'liqdir.

Musiqa san'ati kishi faoliyatining muayyan bir turi bo'lib, uning vazifasi jamiyatga estetik xizmat ko'rsatishdir. Shu ma'noda uning o'rnini hech bir narsa bosa olmaydi. Musiqa ijtimoiy hayotning hamma sohalarida faol sur'atda o'rin oladi.

Shunday qilib, voqelikka bo'lgan estetik munosabat bastakorlar tomonidan yaratilgan musiqa asarlarida ham, mehnatga, maishiy hayotga va odamlar munosabatiga olib kiriladigan badiiy asoslarda ham ifodalanadi.

Musiqa o'qituvchisi musiqa san'atining nazariy va amaliy sohalaridan yetarli darajada bilim, malaka va tajribaga ega bo'lmog'i lozim. Ya'ni u ham cholg'uchi, ham xonanda, ham xor dirijyori, ham jo'movozchi va ham musiqa nazariyotchisi va adabiyotchisi sifatida ish ko'rmog'i lozim.

Musiqa darsida barcha faoliyatlar muayyan mavzu asosida mantiqan o'zaro bog'lanadi, natijada darsning pirovard bir butunligi vujudga keladi. Musiqa savodi barcha faoliyatlarni nazariy birlashtiruvchi faoliyat sifatida ahamiyatga egadir.

Musiqa darslarida qaysi faoliyat turi ya'ni musiqa idroki, qo'shiq aytish, musiqa bilan harakat va boshqalar qo'llanilmasin, uning amaliyotida foydalanilayotgan asar o'rganiladi va uning xususiyatlari ya'ni janri, tuzilishi, ijrochiligi va hokazolar haqida yangi tushunchalar hosil bo'ladi. Shu sababdan musiqa savodi faqatgina nota savdi uslublardan iborat bo'lib qolmay, balki o'quvchilarning umumiy musiqiy bilim doirasini tarkib toptiruvchi, umumiy bilim tushunchalar majmuasini singdirib borishdan iboratdir.

Musiqa savodi musiqa darsining bo'limlaridan biri bo'lib, jamoa bo'lib qo'shiq aytish (xor) ga nisbatan ikkinchi darajali o'rin tutadi. Bu faoliyat musiqa nazariyasi va tarixidan boshlang'ich ta'lim beradi, bolalarning bilim saviyasini oshirishga yordamlashadi.

Musiqa savodi musiqaga, uning ifoda vositalariga ongli munosabatni tarbiyalaydi, musiqaning mazmunini tushinib olishga yordam beradi. Eng muhimi esa, notaga qarab kuylash va qo'shiq aytish malakalarini hosil qilish, garmonik eshitish qobiliyatini o'stirishga ta'sir ko'rsatish, xor ovozlari aniq talaffuz etishga va xor bilan ijro etish sifatini oshirishga eshitishga qulaylik tug'dirish yo'li bilan sinfda qo'shiqlar o'rganishni osonlashtiradi.

Musiqa savodiga musiqa darsida 10-15 daqiqa vaqt ajratiladi. Shu sababli har gal qo'shiq o'rganish va musiqa asarlarini tinglash jarayonida kuylash va eshitish malakalarini hamda musiqa bilimini mustahkamlab chuqurlashtirib borish kerak. Maktabda musiqa savodi o'rgatishda qo'yiladigan asosiy metodik talab olingan musiqaviy bilimni bevosita amalda qo'llash hamda savod o'rgatish bilan birgalashib qo'shiq aytishni bir-biriga doimiy bog'lab olib borishdan iborat.

O'quvchilar mustaqil qo'shiq ayta olishadigan va tanish bo'lmagan asarlarni notaga qarab o'rgana oladigan bo'lgan vaqtlaridagina musiqa savodi o'rgatishdan ko'zlanadigan maqsadga erishilgan bo'ladi. Dars jarayonida o'quvchilarga musiqa haqida beriladigan barcha bilim va tushunchalar musiqa savodi doirasiga kiradi. Unga musiqaning o'ziga xos xususiyatlari ya'ni san'at sifatida hayotning aks ettirilishi, ifoda vositalari ya'ni tili, nutqi; janr turlari, tuzilishi, ijro uslublari, ijrochilari, cholg'u asboblari turlari va boshqalar kiradi. Musiqa savodi darsda mustaqil musiqa faoliyati sifatida amal qilmay, balki boshqa faoliyatlar jarayonida musiqa asarlarini badiiy o'rganish va ijro etish ishlarini savodxonlik asosida bajarish uchun yordam beradi.

Musiqa savodi mazmuni o'quvchilarni musiqa savodxonligini shakllantiradi va uning doirasini tobora kengaytirib, chuqurlashtirib boradi. Musiqa savodxonligini oshirish o'quvchilarda musiqiy sensor qobiliyatini o'sishiga asoslanishi kerak. O'quvchi biror tovushni ovoz bilan esga tushirishdan oldin uning qanday yangrashini aniq tasavvur qilishi va eshitib bilishi ya'ni ko'zga ko'rinadigan narsalardan eshitiladigan narsaga qarab borishi lozim. Jamoa bo'lib qo'shiq aytishda ham, musiqa savodini o'rganish jarayonida ham metr-ritm sezgisi va eshitish qobiliyati taraqqiy etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. T.Ortiqov. Musiqa o'qitish metodikasi Toshkent "Muharrir" nashriyoti-2010
2. D.Soipova. Musiqa o'qitish nazariyasi va metodikasi. Toshkent:2009.
3. B.Mustafaoyev.Musiqa pedagogikasi. Toshkent "Muharrir" nashriyoti-2022

